

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ห้องสมุดเป็นสถาบันหนึ่งที่มีความสำคัญมากต่อการเรียนการสอนสมัยใหม่ที่เน้นการค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในมหาวิทยาลัย ห้องสมุดจึงเป็นแหล่งบริการทางวิชาการที่จะขาดเสียมิได้และมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมหน้าที่ของมหาวิทยาลัยในด้านวิชาการให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นโดยทำหน้าที่จัดหาทรัพยากรห้องสมุดอันได้แก่ สิ่งพิมพ์ และโสตทัศนวัสดุต่างๆที่เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้

แต่ในปัจจุบันวิทยาการต่างก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ในทุกสาขาวิชาจึงมีสิ่งพิมพ์ และวัสดุต่างๆที่เกี่ยวข้องออกมาเผยแพร่มากมาย ทำให้ห้องสมุดไม่สามารถที่จะจัดหาทรัพยากรเหล่านั้นมาให้บริการได้ครบถ้วนทั้งหมด จึงจำเป็นต้องมีการคัดเลือกและจัดหาทรัพยากรห้องสมุด เพียงเท่าที่ผู้ใช้ต้องการเท่านั้น ทั้งนี้โดยพิจารณาคัดเลือกและจัดหาทรัพยากรห้องสมุดให้สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนการสอนและกิจกรรมของมหาวิทยาลัยในปริมาณที่เพียงพอ และตรงกับความต้องการของผู้ใช้ให้มากที่สุดซึ่งจะช่วยให้มีการใช้ทรัพยากรห้องสมุดเหล่านั้นอย่างคุ้มค่า

การคัดเลือกและจัดหาทรัพยากรห้องสมุดให้มีคุณค่าเพื่อบริการ ได้ตรงต่อความต้องการของผู้ใช้นั้น จึงจำเป็นต้องทราบความต้องการและปริมาณการใช้ของผู้ใช้ เพื่อเป็นข้อมูลในการนำไปปรับปรุงงานจัดหาและบริการผู้ใช้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นห้องสมุดทุกแห่งจึงควรมีการประเมินทรัพยากรห้องสมุด (Collection Evaluation) ที่จัดหาเข้ามาบริการเป็นครั้งคราว หรือถ้าทำเป็นประจำได้ก็จะเป็นผลอย่างมาก ทั้งนี้เพราะจะทำให้ทราบว่านโยบายการคัดเลือกดำเนินไปได้ดีเพียงใด และแสดงให้เห็นว่าห้องสมุดมีทรัพยากรที่จำเป็นและตรงต่อความต้องการของผู้ใช้เพียงพอหรือไม่ นอกจากนั้นยังเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างนโยบายพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด การวางแผนและจัดสรรงบประมาณรวมทั้งการคัดออกอีกด้วย (Gardner 1981: 233) จึงนับได้ว่าการประเมินทรัพยากรห้องสมุดนั้นเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด

หอสมุดกลาง สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นห้องสมุดมหาวิทยาลัยที่ให้บริการทางวิชาการแก่บุคคลต่างๆ คือ อาจารย์ นักศึกษาทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโทรวมทั้งบุคคลอื่น ๆ ของมหาวิทยาลัยและบุคคลภายนอกที่ขอเข้าใช้ ซึ่งบุคคลเหล่านี้จำเป็นต้องใช้ข้อสนเทศจากหอสมุดกลาง เพื่อการศึกษา ค้นคว้า และวิจัยตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ ซึ่งในปีหนึ่ง ๆ หอสมุดกลางต้องใช้ใช้งบประมาณในการจัดหาทรัพยากรห้องสมุดเป็นจำนวนมาก แต่ยังไม่เคยมีการประเมินทรัพยากรห้องสมุดที่จัดหาเข้ามาว่าสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ และมีการใช้ทรัพยากรเหล่านั้นอย่างคุ้มค่าเพียงใด การวิจัยครั้งนี้จึงจัดทำขึ้นเพื่อประเมินหนังสือซึ่งเป็นทรัพยากรห้องสมุดประเภทหนึ่ง โดยเลือกศึกษาถึงหนังสือในสาขาวิทยาศาสตร์ เพราะเป็นสาขาที่มีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้หนังสือในสาขาวิชานี้ค่อนข้างจะล้าสมัยง่าย และจากการสำรวจหนังสือของหอสมุดกลางเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2527 พบว่าหอสมุดกลางมีหนังสือในสาขาวิทยาศาสตร์นี้เป็นจำนวนมากที่สุด จึงได้เลือกศึกษาหนังสือในสาขาวิชานี้เพื่อหาข้อมูลในการนำไปปรับปรุงงานพัฒนาทรัพยากรห้องสมุด และสร้างแนวทางนโยบายต่างๆ ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหนังสือทั่วไปและหนังสืออ้างอิงในสาขาวิทยาศาสตร์ที่ห้องสมุดจัดหามาว่าตรงกับ การเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยขอนแก่นเพียงใด
2. เพื่อศึกษาการใช้หนังสือทั่วไปและหนังสืออ้างอิงในสาขาวิทยาศาสตร์ว่ามีมากน้อยเพียงใด และสัมพันธ์กับหลักสูตรการเรียนการสอนหรือไม่

สมมุติฐาน

1. หนังสือทั่วไปและหนังสืออ้างอิงในสาขาวิทยาศาสตร์ที่ห้องสมุดจัดหามา มีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอน
2. การใช้หนังสือทั่วไปและหนังสืออ้างอิงในสาขาวิทยาศาสตร์ที่จัดหาเข้ามา มีความสัมพันธ์กับการเรียนการสอน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการประเมินทรัพยากรห้องสมุด โดยศึกษาเฉพาะหนังสือทั่วไปและหนังสืออ้างอิงในสาขาวิทยาศาสตร์ของหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยขอนแก่น ตามหมวดหมู่ที่ได้กำหนดจากรายวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตรของคณะวิทยาศาสตร์ ซึ่งเปิดสอนวิชาพื้นฐานทั่วไปให้กับทุกคนในมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทั้งนี้ไม่รวมวารสารและวัสดุอื่น ๆ ในหอสมุดกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประเมินทรัพยากรห้องสมุด
2. นำรายวิชาที่เปิดสอนในคณะวิทยาศาสตร์มากำหนดหมวดหมู่ ตามระบบการจัดหมวดหมู่ของหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน (Library of Congress Classification) ซึ่งเป็นระบบที่หอสมุดกลางใช้ แล้วนำหมวดหมู่ที่ได้มาตรวจสอบกับบัตรแจ้งหมู่เพื่อให้ทราบว่าหนังสือในหมวดหมู่ที่ตรงกับรายวิชาที่เปิดสอนมากน้อยเพียงใด
3. รวบรวมประมวลการสอนรายวิชา (Course Syllabus) ของวิชาในคณะวิทยาศาสตร์ เพื่อรวบรวมรายชื่อหนังสือที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน หากวิชาใดไม่มีประมวลการสอนรายวิชาจะใช้วิธีสอบถามจากผู้สอนว่ามีหนังสืออะไรบ้างที่ใช้ประกอบการสอน และนำรายชื่อหนังสือที่ได้มาตรวจสอบกับบัตรรายการของห้องสมุดว่ามีหนังสือนั้นหรือไม่
4. เก็บสถิติการใช้หนังสืออ้างอิงในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ตามหมวดหมู่ที่กำหนดให้กับรายวิชา โดยนับหนังสืออ้างอิงที่มีผู้ใช้วางไว้ตามที่นั่งอ่านในห้องอ้างอิงก่อนเวลาเก็บหนังสือขึ้นชั้นทุกวันเป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา
5. เก็บสถิติการใช้หนังสือทั่วไปตามหมวดหมู่ที่กำหนดให้กับรายวิชา โดยตรวจสอบกับบัตรยืมที่ติดไว้ในหนังสือที่อยู่บนชั้นและที่แผนกจ่ายรับและนับจำนวนหนังสือที่มีผู้ใช้วางไว้ตามที่นั่งอ่านก่อนเวลาเก็บหนังสือขึ้นชั้นทุกวัน เป็นเวลา 1 ภาคการศึกษา
6. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยการแจกแจงความถี่
7. สรุปผล อภิปราย และเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สะท้อนให้เห็นการใช้หนังสือในหมวดวิทยาศาสตร์ที่สอดคล้องกับการเรียนการสอน
2. ทำให้ได้แนวทางในการวางแผนนโยบายในด้านการคัดเลือกจัดหาได้ตรงกับ

ความต้องการของผู้ใช้ ซึ่งทำให้สามารถใช้งบประมาณได้อย่างคุ้มค่าที่สุด รวมทั้งยังสามารถกำหนดแนวทางในการคัดออกและจัดเก็บเพื่อให้บริการได้อย่างเหมาะสมและสะดวกต่อผู้ใช้ยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการประเมินทรัพยากรห้องสมุดนั้นส่วนใหญ่ เป็นการประเมินโดยนำเอาวิธีการต่างมาใช้ร่วมกัน สำหรับห้องสมุดสถาบันการศึกษาแล้ว การประเมินทรัพยากรห้องสมุดจะเป็นสิ่งจำเป็นมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรห้องสมุดให้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้มากที่สุด และสิ่งสำคัญในการประเมินทรัพยากรห้องสมุดก็คือ หลักสูตรการเรียนการสอน เพราะจะเป็นตัวกำหนดให้ทราบถึงความมากน้อยของทรัพยากรห้องสมุดที่ควรจะมี เพื่อสนองตอบต่อหลักสูตรการเรียนการสอนซึ่งเป็นหัวใจของสถาบันการศึกษา จึงมีงานวิจัยในการประเมินทรัพยากรห้องสมุดโดยเน้นที่หลักสูตรการเรียนการสอนเป็นสำคัญ และนำมาเป็นเครื่องมือในการประเมินทรัพยากรห้องสมุด ประกอบกับการศึกษาการใช้ทรัพยากรห้องสมุด ซึ่งนิยมใช้ในการประเมินทรัพยากรห้องสมุดเป็นจำนวนมาก (Fernekas 1975: 4574-A ; Golden 1974: 268-274 ; Jenks quoted in Lancaster 1982: 23 ; McGrath 1968: 347-350, 1972: 212-219 ; Whaley 1981: 330-338)

จากการศึกษาของ William E. McGrath (1968: 347-350) ที่ South Dakota School of Mines and Technology ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นว่าสถิติการยืมคืนไม่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงการใช้หนังสือที่เป็นไปตามหลักสูตร หากจะเก็บสถิติเพียงแต่ทำให้ทราบว่าในแต่ละปีนั้นมีหนังสือหมวดใดถูกยืมออกมาก ซึ่งไม่ได้แสดงว่าหนังสือที่ถูกยืมนั้นจะตรงกับหลักสูตรการเรียนการสอนเสมอไป ผู้วิจัยจึงเสนอแนวทางใหม่ โดยนำรายวิชาที่เปิดสอนในภาควิชาต่างมาจัดหมวดหมู่เหมือนหนังสือ แล้วจึงเก็บสถิติการยืมตามหมวดหมู่นั้นภายใต้ภาควิชาที่จัดหมู่ไว้ ซึ่งทำให้ทราบถึงการใช้หนังสือตามหลักสูตรการเรียนการสอนของภาควิชาได้ ผลจากการวิจัยนี้ทำให้หันไปเป็นแนวทางในการจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อหนังสือในแต่ละสาขาวิชาให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้มากขึ้น

นอกจากนั้น McGrath (1972: 212-219) ยังได้อธิบายวิธีที่จะทำนายว่าหนังสือใดบ้างในจำนวนทั้งหมดที่มีอยู่มีการใช้มากที่สุด โดยนำรายละเอียดของวิชาต่างๆที่เปิดสอนมาจัดหมวดหมู่ตามระบบการจัดหมู่หนังสือที่ใช้ในสถาบันนั้น McGrath พยายามที่จะแสดงให้เห็นว่า

หนังสือที่ตรงกับหมวดหมู่ที่จัดให้กับรายวิชาในหลักสูตรนั้น จะมีการใช้มากกว่าหนังสือที่ไม่ตรงกับหมวดหมู่ที่จัดให้กับรายวิชาในหลักสูตร โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลที่มาวิทยาลัยเซาท์เวสต์เทิร์นหลุยเซียนา (University of South Western Louisiana) ซึ่งพบว่าหนังสือที่อยู่ในหมวดหมู่ที่ตรงกับหลักสูตรของสถาบันนั้น มักจะได้รับการดึงออกจากชั้น และยืมออกไปนอกห้องสมุดมากกว่าวางทิ้งไว้ที่ชั้น ซึ่งอาจไม่มีการยืมออกเลย หนังสือทั้งหมด 172,629 เล่ม สอดคล้องกับหลักสูตร 129,883 เล่ม และไม่สอดคล้องกับหลักสูตร 42,146 เล่ม ในระยะเวลา 11 เดือน คาดว่าร้อยละ 33 ของแต่ละรายการจะถูกยืมออก ซึ่งความจริงแล้วพบว่าหนังสือที่ตรงกับหลักสูตรจะถูกยืมในอัตรา 53,333/129,883 หรือประมาณร้อยละ 41 ในขณะที่หนังสือที่ไม่ตรงกับหลักสูตรถูกยืมในอัตรา 3,459/42,146 หรือประมาณร้อยละ 8.3 เท่านั้น

Barbara Golden (1974 : 268-274) บรรณารักษ์ที่แผนกจัดหาของห้องสมุดยีนเอพเพลย์ (Gene Eppley Library) ของมหาวิทยาลัยเนบราสกาที่โอมาฮา (University of Nebraska, Omaha) ก็ได้ทำการประเมินทรัพยากรห้องสมุดในเชิงปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะจัดหาทรัพยากรห้องสมุดใหม่ ๆ ให้ตรงกับวิชาที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย ดังนั้นสิ่งสำคัญในการศึกษาก็คือ ความรู้เกี่ยวกับโปรแกรมหลักสูตรของมหาวิทยาลัย โดยนำคู่มือมหาวิทยาลัยที่ให้รายละเอียดของวิชาในแต่ละภาควิชามากำหนดเลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ให้กับรายวิชานั้น หลังจากนั้นให้นักศึกษาช่วยงานนับจำนวนหนังสือที่ตรงกับรายวิชาจากบัตรแจ้งหมู่และเก็บสถิติของจำนวนนักศึกษาที่ลงเรียนในวิชานั้น ๆ ด้วย เพื่อให้ทราบถึงความต้องการที่พอเพียง ผลของการวิจัยทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยกับจำนวนทรัพยากรห้องสมุดที่มีอยู่ ทำให้เห็นถึงความมากมายของทรัพยากรที่ควรจะพัฒนามากขึ้นในแต่ละสาขาวิชา รวมทั้งประโยชน์ในการวิเคราะห์พิจารณาจัดสรรงบประมาณอีกด้วย แต่ Golden ได้เสนอแนะว่า การประเมินเชิงปริมาณนี้เป็นเพียงก้าวแรกเท่านั้นที่จะนำไปสู่การประเมินทรัพยากรในเชิงคุณภาพ

G.M. Jenks (quoted in Lancaster 1982: 23) ได้ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลการยืมออก โดยศึกษาจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยบัคเนล (Bucknell University Library) เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือที่ถูกยืมกับโครงร่างการสอนของภาควิชา โดยนำโครงร่างการสอนนั้นมาให้เลขหมู่ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน และนำไปตรวจสอบกับหนังสือที่ยืมออกในเลขหมู่ที่ตรงกัน โดยหาค่าร้อยละของเลขหมู่หนังสือที่ถูกยืมมาเปรียบเทียบกับร้อยละของหนังสือ

ทั้งหมดที่มีอยู่ในหมวดนั้น และนำรายละเอียดของจำนวนนักศึกษามาเทียบหาความสัมพันธ์กับร้อยละของการยืมในภาควิชานั้นๆ

Robert William Fernekes (1975: 4574-A) ได้ทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหนังสือและหลักสูตรที่ Cleveland State Community College วิธีการที่ใช้คือ นำหลักสูตรการสอนมาจัดหมวดหมู่ตามระบบจัดหมู่ห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน และนำรายชื่อหนังสือตามหมวดหมู่ที่กำหนดนั้นมาตรวจสอบรายชื่อกับ BPR (American Book Publishing Record) ซึ่งถือเป็นคู่มือบรรณานุกรมสำหรับตรวจสอบรายชื่อที่สำคัญชื่อหนึ่ง รวมถึงการออกแบบสอบถามเกี่ยวกับการใช้หนังสือของนักศึกษาประกอบกัน ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาของสาขาวิชาและจำนวนหนังสือนั้น ขึ้นอยู่กับงบประมาณที่ได้รับอย่างจำกัด ซึ่งปัจจัยที่พบนี้ทำให้ต้องปรับปรุงในการบริหารด้านจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมต่อไป

John H. Whaley, Jr. (1981 : 330-338) ได้ศึกษาวิธีการประเมินทรัพยากรห้องสมุดที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยแห่งรัฐนิวยอร์ก ที่บิงแฮมตัน (State University of New York at Binghamton) ที่เรียกย่อ ๆ ว่า SUNY ในปี 1976-1977 และนำวิธีการมาดัดแปลงใช้อีกครั้งในปี 1979-1980 ที่มหาวิทยาลัยนอร์ทแคโรไลนาที่ชาร์ลอตต์ (University of North Carolina at Charlott) โดยนำวิธีการประเมินทรัพยากรห้องสมุด 3 ประการมาใช้ร่วมกัน คือ การตรวจสอบรายชื่อ การรวบรวมสถิติ และแบบสอบถาม โดยแทนที่จะให้อาจารย์ตอบคำถามเกี่ยวกับห้องสมุด ก็ให้อาจารย์เป็นผู้กำหนดหมวดหมู่ให้กับรายวิชาที่สอน โดยในปี 1976 ภาควิชามานุษยวิทยา ที่ SUNY ได้ตกลงที่จะร่วมมือวิเคราะห์ทรัพยากรโดยวิธีดังกล่าว โดยห้องสมุดส่งตารางเลขหมวด GN (หมวดมานุษยวิทยา ตามระบบจัดหมู่ของห้องสมุดรัฐสภาอเมริกัน) ให้แก่อาจารย์ทุกคนในภาควิชา เพื่อนำไปลงรหัสวิชาที่สอนว่าตรงกับเลขหมู่ใด หลังจากนั้นจะนำตารางเลขจากอาจารย์ทุกคน มาสร้างรายการที่กำหนดเลขหมู่ให้กับวิชาต่างๆ ซึ่งจะทำให้ทราบว่าเลขหมู่ใดตรงกับวิชาที่สอนนั้นมากน้อยเพียงใด แล้วนำเลขหมู่นั้นมาตรวจสอบกับบัตรแจ้งหมู่ว่ามีหนังสือในหมวดนั้นมากน้อยเท่าใด รายการหนังสือในหมวดใดที่มีน้อยก็จะตรวจสอบรายชื่อกับคู่มือต่างๆ เช่น LC Catalog เพื่อหารายการหนังสือมาเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดนั้น ผลจากการวิจัยนี้ทำให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อบรรณารักษ์และอาจารย์ผู้สอน อาจารย์จะเข้าใจในทรัพยากรหนังสือที่มีอยู่มากขึ้นและทำให้ทราบจะนำไปสนับสนุนในการเรียนการสอนตามหลักสูตรอย่างไร บรรณารักษ์จะทราบถึงช่องว่างของทรัพยากรที่มี เพื่อที่จะได้จัดหามาให้เพียงพอต่อความต้องการ นอกจากนี้

ยังทำให้ผู้บริหารได้ทราบถึงความต้องการของสาขาวิชาต่าง ๆ ที่ห้องสมุดจะพัฒนาให้เพิ่มขึ้น และช่วยให้สามารถจัดสรรงบประมาณสำหรับสร้างทรัพยากรในสาขาต่าง ๆ ได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

สำหรับในประเทศไทย การประเมินทรัพยากรห้องสมุดที่ทำงานส่วนมากจะเป็น วิธีสอบถามความคิดเห็นของผู้ใช้ถึงปัญหาที่เกี่ยวกับด้านบริการและความต้องการทรัพยากรห้องสมุด สภาพการใช้เป็นส่วนใหญ่ ได้แก่งานวิจัยของ จินตนา กระแสชัย (2524)

ณิมา สวัสดิศรพร (2522) นิธิยา สังคหะ (2527) พะวงพิศ เทียนทิม (2523)

พูลสุข นาสุนีย์ (2527) ละอองกาญจน์ สุริชัยพาณิชย์ (2520) วนิตา จินตนารัตน์ (2523)

วนิตา ศิริ (2525) วรณัฐ เตียวตระกูล (2526) ศรีวรรณ ยอดนิล (2527) และ

สุจิตรา เพ็ญวารธนะ (2524) ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้เป็นการศึกษาที่เน้นผู้ใช้ไม่ใช่นักที่ตัว ทรัพยากร

งานวิจัยที่เริ่มเน้นที่ทรัพยากรห้องสมุดโดยตรงมีน้อย ได้แก่งานของ นางนวล ลำชา (2514) เป็นการสำรวจทรัพยากรประเภทหนังสือในหอสมุดกลางวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร เพื่อให้ทราบถึงจำนวนหนังสือที่มี และการใช้หนังสือที่จัดซื้อในระยะ 3 ปี ซึ่งผลพบว่าใช้เงินซื้อ หนังสือภาษาไทยมากกว่าภาษาอังกฤษ และซื้อในหมวด สังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และประวัติศาสตร์ ส่วนการใช้พบว่าใช้หนังสือภาษาไทย มากกว่า และใช้มากที่สุด ในหมวดสังคมศาสตร์

จารุพร พงศ์ศรีวัฒน์ (2525: 89-103) ได้ทำการสำรวจทรัพยากรห้องสมุดที่สำนัก หอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2521 โดยมุ่งสำรวจการยืมในแต่ละหมวดว่ามีการยืม ออกมากน้อยเพียงใดโดยใช้วิธีบันทึกการลงบันทึก 3"x5" ซึ่งได้แก่เลขเรียกหนังสือ เลขทะเบียน หนังสือที่ได้จากการซื้อหรือบริจาคแล้วตรวจดูบัตรกำหนดส่งด้านหลัง หนังสือ โดยใช้รหัสแทนการยืมคือ

1. ไม่มีใส่เครื่องหมายใดๆ หมายถึงไม่มีตราประทับการยืม ถือว่าไม่มีการใช้เลย
 2. * หมายถึง มีตราประทับการยืม 5 ครั้ง ถือว่ามีการใช้น้อย
 3. ** หมายถึง มีตราประทับการยืม 6-10 ครั้ง ถือว่ามีการใช้ปานกลาง
 4. *** หมายถึง มีตราประทับการยืม 11 ครั้งขึ้นไป ถือว่ามีการใช้มาก
- หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำมาแยก เลขทะเบียนหนังสือตามหนังสือที่ได้รับแต่ละปี

และแยกประเภทของหนังสือเป็นหนังสือซื้อ และหนังสือที่ได้รับบริจาค หลังจากนั้นจึงนำไปแยก

ตามลักษณะการยืมเป็นหนังสือที่มีการยืมมาก หนังสือที่มีการยืมปานกลางหนังสือที่มีการยืมน้อย และหนังสือที่ไม่มีการยืมเลย

ผลจากการสำรวจของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ครั้งนั้น พบว่ามีการใช้หนังสือภาษาไทยมากกว่าภาษาต่างประเทศ หนังสือที่มีการยืมมากที่สุด คือ หนังสือในหมวด 500 (วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์) และหนังสือที่ยืมมากรองลงมาคือ หนังสือในหมวด 400 (ภาษา) และหนังสือที่มีการยืมน้อยที่สุด คือหนังสือในหมวด 300 (สังคมศาสตร์)

งานวิจัยของรุ่งทิพย์ ท่อโนทยาน (2525) ก็ได้ประเมินทรัพยากรวารสาร โดยสำรวจสภาพการใช้วารสารภาษาต่างประเทศ โดยครอบคลุมถึงประเภทวิชา ปริมาณการใช้ และอายุของวารสารที่มีการใช้ เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการจัดหา จัดบริการและตลอดจนเป็นแนวทางในการพิจารณาการจัดเก็บที่เหมาะสมต่อไป ผลพบว่าวารสารที่มีการใช้มากจะอยู่ในช่วงอายุ 0-5 ปี และอยู่ในสาขาวิชารัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์

กุลวรา ชูพงศ์ไพโรจน์ (2528) ได้ศึกษาปริมาณและประเภทของหนังสือการใช้หนังสือ และศึกษาความสัมพันธ์ของการจัดหาและการใช้หนังสือที่จัดหาในระยะ 3 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523-2525 โดยรวบรวมข้อมูลจากทะเบียนหนังสือภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ บัตรรายการ บัตรประจำหนังสือของสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลปรากฏว่า การจัดหาและการใช้หนังสือภาษาไทยมีมากกว่าหนังสือภาษาอังกฤษ หนังสือภาษาไทยที่จัดหามากคือ หมวดสังคมศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี และวิทยาศาสตร์ แต่ที่ใช้มากคือหนังสือในหมวดสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และกฎหมาย หนังสือภาษาอังกฤษที่จัดหามากคือ หมวดสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี แต่ที่ใช้มากคือหมวดวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาและวรรณคดี

ในปี 2528 ที่ห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็ได้ทำการสำรวจการจัดซื้อหนังสือในปี พ.ศ. 2524 กับการใช้หนังสือในปี พ.ศ. 2525 (บัณฑิตย์ วิระพันธ์ 2528: 43-58) เป็นการศึกษาเปรียบเทียบการใช้หนังสือในหมวดวิชาต่าง ๆ โดยศึกษาเฉพาะหนังสือทั่วไป และหนังสือสำรองที่จัดซื้อในปี พ.ศ. 2524 ซึ่งผู้ใช้สามารถยืมออกได้ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้คือ

1. เพื่อศึกษาจำนวนเงินในปี พ.ศ. 2524 ที่ใช้ในการจัดซื้อหนังสือภาษาไทยและต่างประเทศในหมวดวิชาต่าง ๆ เพื่อให้ทราบว่าห้องสมุดใช้เงินจัดซื้อหนังสือเหล่านี้เป็นจำนวนเท่าใด

2. เพื่อศึกษาปริมาณการใช้หนังสือภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่จัดซื้อในปี พ.ศ. 2524 ของนักศึกษา อาจารย์ นักวิจัย ข้าราชการ และบุคคลภายนอก เพื่อให้ทราบว่า มีหนังสือในหมวดวิชาใดที่มีผู้ใช้มากที่สุด
3. เพื่อศึกษาปริมาณการใช้หนังสือของอาจารย์
4. เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการวางแผนการคัดเลือกและจัดซื้อหนังสือของห้องสมุดให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ และมีความเหมาะสมในแต่ละหมวดวิชา
5. เพื่อเสนอเป็นแนวทางในการเพิ่มขึ้นของหนังสือ และเจ้าหน้าที่จัดเรียงหนังสือในหมวดวิชาที่มีผู้ใช้มากที่สุด

ผลจากการวิจัยพบว่าห้องสมุดกลางมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ใช้เงินซื้อหนังสือในหมวด H (สังคมศาสตร์) มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 40.33 และปริมาณการใช้หนังสือที่มีผู้ใช้มากที่สุดคือ หมวด H เช่นกันคิดเป็นร้อยละ 34.73 แต่เมื่อจำแนกตามผู้ใช้พบว่า อาจารย์จะใช้หนังสือในหมวด Q (วิทยาศาสตร์) มากที่สุด รองลงมาคือ หมวด H (สังคมศาสตร์) และหมวด P (ภาษา และวรรณคดี)

สำหรับการสั่งซื้อหนังสือนั้น เฉพาะหนังสือภาษาต่างประเทศปรากฏว่าอาจารย์และบรรณารักษ์เป็นผู้สั่งในจำนวนใกล้เคียงกัน หมวดวิชาที่อาจารย์ และบรรณารักษ์สั่งซื้อมากที่สุดคือหมวดสังคมศาสตร์

ผลจากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดซื้อหนังสือของห้องสมุดใน 2524 มีความสัมพันธ์กับการใช้ในปี 2525 สูง คือ หมวดใดที่มีการจัดซื้อมากก็มีผู้ใช้มาก และหนังสือหมวดใดที่มีการจัดซื้อน้อยก็มีใช้น้อยเช่นกัน และหนังสือที่อาจารย์เป็นผู้สั่งซื้อนั้น อาจารย์ก็ใช้มาก เมื่อเทียบกับการใช้ทั้งหมดเพราะฉะนั้นนโยบาย และการคัดเลือกจัดซื้อหนังสือที่ดำเนินการอยู่จึงเหมาะสม และควรใช้ต่อไปในอนาคต

จากงานวิจัยทั้งต่างประเทศ และในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการประเมินทรัพยากรห้องสมุดดังกล่าวมาแล้วนั้น พอจะสรุปเป็นสังเขปในวิธีการที่ใช้ประเมินดังนี้ คือ

1. วิธีที่เน้นที่ตัวทรัพยากรห้องสมุด เป็นการนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรห้องสมุดมาประเมิน อาจจะเป็นการรวบรวมสถิติจำนวนหนังสือทั้งหมด จำนวนหนังสือที่ถูกยืม เป็นต้น โดยนำมาเปรียบเทียบหาความสัมพันธ์กับหลักสูตรการเรียนการสอนว่าสอดคล้องกันมากน้อยเพียงใด อาจกล่าวได้ว่า เป็นวิธีการประเมินทรัพยากรในเชิงปริมาณ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการประเมินเชิงคุณภาพต่อไป

2. วิธีที่เน้นผู้ใช้เป็นสำคัญ เป็นการหาข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์จากตัวผู้ใช้ เช่นการสอบถามความคิดเห็น ความต้องการต่างๆ การทดสอบการค้นเอกสาร ความสำเร็จ ความล้มเหลวในการค้นหาหนังสือ เป็นต้น

3. เป็นวิธีประเมินทรัพยากรห้องสมุดที่ใช้วิธีการหลายๆแบบร่วมกัน ทั้งที่เน้นตัวทรัพยากรและเน้นผู้ใช่มารวมกัน เช่น นอกจากจะหาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตร การเรียนการสอนกับจำนวนทรัพยากรห้องสมุดที่มีแล้ว ก็อาจศึกษาถึงการใช้ของผู้ใช้ เพื่อให้ทราบความต้องการ ความคิดเห็นต่าง ๆ ให้ได้ข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

จากทั้งหมดที่ได้เสนอมา สรุปได้ว่า การประเมินทรัพยากรห้องสมุดมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับห้องสมุด เพราะเป็นงานที่จะทำให้ทราบถึงผลการปฏิบัติงานด้าน ทรัพยากรห้องสมุดที่ดำเนินมาแล้วทั้งหมดว่า สำเร็จบรรลุตามวัตถุประสงค์นโยบายที่กำหนดไว้ มากน้อยเพียงใด วิธีการประเมินทรัพยากรห้องสมุดนั้น ทำได้ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ จะใช้วิธีใดนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความเหมาะสมของแต่ละห้องสมุด แต่การนำวิธีต่าง ๆ มาใช้ร่วมกันนั้น จะทำให้การประเมินทรัพยากรห้องสมุดเป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น

คำอธิบายศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

หนังสือทั่วไป หมายถึง หนังสือที่อยู่ในชั้นเปิด ซึ่งผู้ใช้เลือกหยิบได้เองตาม ต้องการและให้ยืมออกจากห้องสมุด

หนังสืออ้างอิง หมายถึง หนังสือที่จำกัดการใช้ ให้ใช้ได้เฉพาะ ภายในห้องอ้างอิงในห้องสมุดเท่านั้น

การใช้นิตยสาร หมายถึง การที่ผู้ใช้ยืมนิตยสารออกจากห้องสมุด

การใช้นิตยสาร หมายถึง การที่ผู้ใช้ยืมนิตยสารออกจากห้องสมุด โดยทำหลักฐานการยืมออกไว้ และ การที่ผู้ใช้หยิบหนังสือมาใช้และวางไว้

การใช้นิตยสาร หมายถึง การที่ผู้ใช้หยิบหนังสือมาใช้และวาง ไว้ที่โต๊ะที่นั่งอ่านภายในห้องสมุด

การใช้นิตยสาร หมายถึง การที่ผู้ใช้หยิบหนังสืออ้างอิงมาใช้และวาง ไว้ที่โต๊ะที่นั่งอ่านภายในห้องสมุด

หนังสือในสาขาวิทยาศาสตร์ หมายถึง หนังสือที่มีอยู่ในหมวดหมู่ที่กำหนด ให้กับรายวิชาในคณะวิทยาศาสตร์